

3. Rozvytok transkordonnoho spivrobitnytstva: naukovo-analitychna dopovid (2016), [The development of cross-border cooperation: scientific and analytical report.] [Online]In V.S.

Kravtsiv (Ed.), 121 p. – Lviv: SI «Institute of Regional Studies named after M.I Dolishnij of NAS of Ukraine» [in Ukrainian].

УДК 339.9 : 517.521 (477) (438)

К. Куцаб-Бонк

*Вища державна школа фахової освіти
імені св. Б. Маркевіча в Ярославі, Польща*

КОНВЕРГЕНЦІЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО ПРОСТОРУ ТРАНСКОРДОННОГО РЕГІОНУ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС В УМОВАХ ПОГЛИБЛЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Досліджено основні закономірності та проблеми поширення конвергентних процесів у транскордонному просторі між Україною та ЄС в сучасних умовах європейської інтеграції. Виявлено пріоритетні напрями економічної трансформації ЄС, які визначають якість конвергентних процесів на зовнішніх кордонах цього об'єднання. Ідентифіковано основні точки зростання та бар'єри транскордонної конвергенції в умовах нових викликів європейської інтеграції. Сформульовано пропозиції для органів державної влади України щодо засобів підвищення ефективності транскордонного співробітництва з метою економічного розвитку прикордонних територій, які межують з ЄС, та їх наближення до інституційних і соціально-економічних стандартів цього об'єднання.

Ключові слова: транскордонний регіон, конвергенція, європейська інтеграція, соціально-економічний простір.

Kucab-Bak K. THE CONVERGENCE OF SOCIO-ECONOMIC AREA OF CROSS-BORDER REGION BETWEEN THE EU AND UKRAINE IN THE CONDITIONS OF EUROPEAN INTEGRATION' DEEPENING

The basic laws and the proliferation of convergent processes in the cross-border area between Ukraine and the EU in the current conditions of European integration are investigated. The priority areas for the EU's economic transformation are identified. It determines the quality of convergent processes at the external borders of the association. The main point of growth and barriers to cross-border convergence are Identify, in terms of the new challenges of European integration. Proposals for state power bodies of Ukraine are formulated. It means the improvements of the efficiency of cross-border cooperation with a view to the economic development of border areas, bordering with the EU, and their approach to the institutional and socio-economic standards of the association.

Key words: cross-border region, convergence European integration, socio-economic area.

Геополітичні трансформації, які визначають сучасний економічний дискурс у розвитку інтеграційних процесів на європейському континенті, зачіпають усі ланки системи дво- та багатосторонніх економічних відносин, включаючи транскордонне співробітництво регіонів. Це актуалізує проблематику дослідження основних закономірностей формування та функціонування різних елементів соціально-економічного простору, який охоплює прикордонні території ЄС та сусідніх із ним держав, насамперед України.

Зважаючи на тривалий період еволюції євроінтеграційних процесів, орієнтованих на залучення в єдину систему європейських гео економічних координат низки постсоціалістичних країн Центральної та Східної Європи, ця проблематика протягом тривалого часу перебуває в центрі уваги українських і закордонних науковців. Насамперед, це стосується праць Л. Бальцеровича, В. Борщевського, О. Власюка, Г. Колодка, Н. Мікули, Р. Федана, В. Чужикова та інших дослідників.

Так, О. Власюк відмічає провідну роль органів місцевого самоврядування в процесі активізації транскордонного співробітництва та становлення його нових форм в умовах поглиблення європейської інтеграції. Зокрема, він вказує: «У підвищенні конкурентоспроможності регіонів важливу роль мають відігравати органи місцевого самоврядування. Вони

несуть пряму відповідальність за ефективність розробки та реалізації програм залучення інвестицій, зокрема внутрішніх в економіку регіонів. Ними ж має бути забезпечена постійна підготовка та перепідготовка державних службовців органів місцевого самоврядування у сфері інвестиційного та інноваційного регіонального менеджменту» [2, с. 17].

Л. Бальцерович вбачає ключову ланку європейської інтеграції у конвергенції їх спільного соціально-економічного простору. При цьому він відзначає, що «європейським країнам не варто форсувати політичну інтеграцію, а натомість треба спочатку плекати органічне формування європейської тотожності». При цьому ідеолог польських реформ, які, в кінцевому підсумку привели країну в ЄС, наголошує: «Сполучені Штати Америки тримаються тому, що вони почали з нуля. Вони об'єднані спільною мовою і тотожністю». При цьому він залишається єврооптимістом, звертаючи увагу на те, що попри болісне минуле Європи і усвідомлення недоліків різних політичних систем і ринків у її межах, кризи обов'язково минатимуть, але їх уроки повинні засвоюватися урядами, щоб адаптуватися до майбутніх випробувань, своєчасно згладжуючи їх руйнівні ефекти. [8]

Інший польський економіст і колишній урядовець Г. Колодка звертає увагу на складний характер розгортання євроінтеграційних процесів, водночас, не

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ПЕРІОДУ УКРАЇНИ

поділяючи думок євро скептиків. Він зазначає, що професійні економісти та інші фахівці, вважають, що членство в ЄС – це правильний крок, зокрема, щодо зміцнення та підтримки національної економіки. Економічний аналіз свідчить, що Польща отримала понад 1–1,5% економічного зростання тільки тому, що є стала членом ЄС. Навіть процес підготовки до вступу допоміг Польщі, адже покращилась якість економічних інститутів, що потягнуло за собою підвищення конкурентоспроможності, насамперед приватного підприємництва. Г. Колодко також відзначив, що якби в Україні інститути за якістю були як європейські, то рівень ВВП країни міг би подвоїтись, а тому адаптація до інституційних стандартів ЄС є надійною підтримкою української економіки, сприяючи підвищенню якості українських інститутів і наближенню їх до європейських стандартів. [4]

В. Борщевський також акцентує основну увагу на інституційній площині європейської інтеграції. На його думку «формування якісного інституційного забезпечення є важливим аспектом міждержавного і транскордонного співробітництва, насамперед у контексті підвищення ефективності функціонування тих інституцій, які формують інвестиційний клімат і ділове середовище». [1, с. 87]

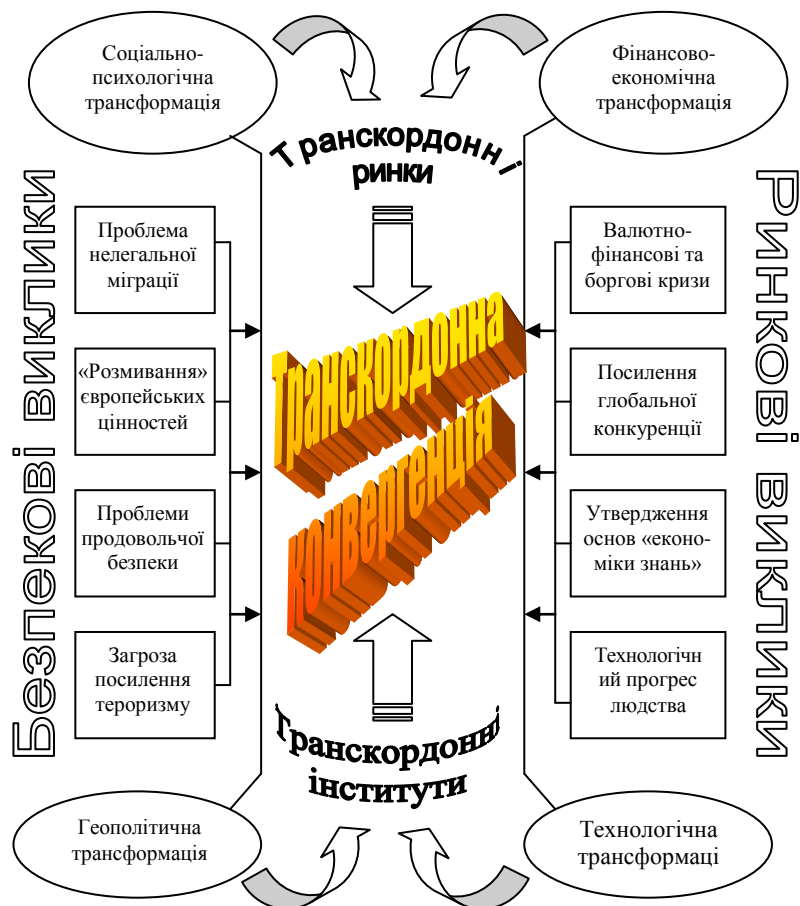
В. Чужиков ставить у центр проблематики міжрегіональної інтеграції в умовах глобалізації, у тому числі і в контексті розширення ЄС та налагодження взаємовигідного транскордонного співробітництва між його прикордонними територіями та суміжними із ними регіонами України, Молдови та інших сусідніх держав, економічну мотивацію, ґрунтовану на узгодженні спільних регіональних інтересів. [9, с. 24]

Особливої гостроти на сучасному етапі європейської інтеграції, який визначається низкою складних соціально-економічних трансформацій: геополітичних, соціально-психологічних, фінансово-економічних, інноваційно-технологічних тощо, набуває проблематика конвергентних процесів між прикордонними територіями ЄС та України (а також інших країн, що межують з ЄС) у контексті поглиблення транскордонного співробітництва.

В наукових публікаціях українських авторів з цього приводу наголошується на надзвичайній важливості реалістичного розуміння можливостей та переваг, що несе за собою поглиблення співпраці з ЄС і подальша можлива євроінтеграція України. При цьому особливу увагу автори акцентують на оцінці перспектив конвергенції (зближення у часі) соціально-економічних показників розвитку України до відповідних показників країн-членів ЄС, відзначаючи, що саме конвергенція рівня економічного розвитку України до рівня ЄС має піднести якість життя українського населення до європейських стандартів. [6]

Водночас, слід відзначити, що в самому ЄС розгортаються глибинні трансформації, які набули свого найяскравішого вияву у безпековій площині, зокрема в контексті боротьби з тероризмом та подоланням міграційної кризи. Все це відобразилося на необхідності переорієнтації фінансово-економічних пріоритетів європейської інтеграції, особливо після двох хвиль фінансової кризи, що прокотилися континентом у 2008 та 2013 роках. І нарешті, з метою прискорення темпів економічного зростання та переходу на вищий рівень розвитку, в тому числі з метою якнайшвидшого вирішення описаних геополітичних, безпекових, соціально-економічних і фінансових проблем, ЄС започаткував трансформацію власного технологічного бази, переорієнтовуючи його на інноваційний вектор розвитку (фактично цей процес було започатковано ще у 2000 році з прийняттям Лісабонської стратегії).

Кожна з описаних площин трансформації соціально-економічного устрою ЄС, безпосереднім чином пов'язана зі стимулюванням конвергентних процесів у транскордонному просторі, який охоплює зовнішній периметр цього об'єднання (рис. 1)

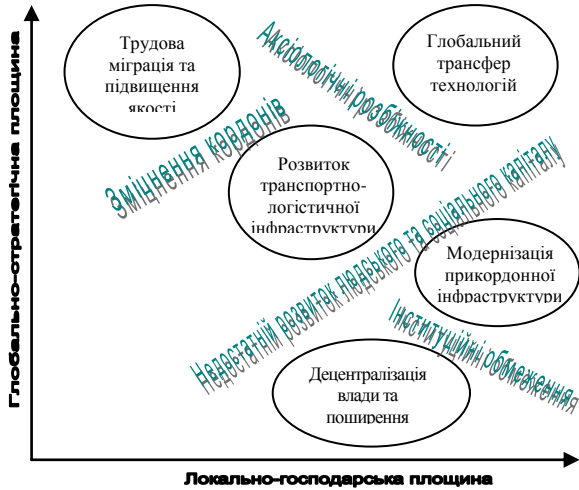

Рис. 1. Основні напрями соціально-економічної трансформації ЄС із погляду стимулювання процесу транскордонної конвергенції регіонів*
*Складено автором

Слід також зауважити, що всі описані напрями трансформації ЄС, які, в кінцевому підсумку, визначають характер соціально-економічної конвергенції регіонів у межах всього транскордонного простору на зовнішньому периметрі цього об'єднання, поширюються в руслі двох

основних площин: глобально-стратегічної та локально-господарської. Перша із них включає глобальні ринкові процеси та міжнародні геоекономічні зрушення, а друга – економічний розвиток прикордонних територій, зумовлений впровадженням інноваційних технологій та модернізацією системи управління на місцевому рівні.

Разом із цим, у межах кожної з двох окреслених площин, поряд зі стимулами до вирівнювання пропорцій соціально-економічного розвитку регіонів у процесі транскордонної конвергенції, також спостерігається формування низки бар'єрів, які цю конвергенцію уповільнюють (рис. 2).

Рис. 2. Основні точки зростання та бар'єри транскордонної конвергенції в умовах європейської інтеграції на сучасному етапі глобалізації*

*Складено автором

Наявність обмежуючих бар'єрів на шляху поширення транскордонної конвергенції зумовлює необхідність пошуку ефективних засобів їх нівелювання та підвищення на цій основі потенціалу конвергенції економік сусідніх прикордонних регіонів ЄС і країн-претендентів на членство, що межують із ними. Актуальність цієї проблеми підтверджується численними публікаціями, присвяченими різним аспектам конвергенції соціально-економічного простору в руслі політики сусідства ЄС.

Окрему увагу слід акцентувати і на проблемах інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності суб'єктів і учасників транс кордонного співробітництва та відповідних органів виконавчої влади. Адже без якісного інформаційного продукту, включаючи коректні статистичні дані щодо розвитку транскордонних ринків, складно формувати адекватні моделі підвищення конкурентоспроможності транскордонних проектів та їх широкої підтримки громадськістю, а також ефективного використання в у сфері транскордонного бізнесу. Адже відповідно до наявного міжнародного досвіду євроінтеграції та транскордонної співпраці у формах прикордонного, міжрегіонального і міжмуніципального співробітництва, інформаційного забезпечення і

підтримки потребують практично всі види діяльності у будь-якій сфері. [7]

Швидке розгортання транскордонного співробітництва на прикордонних територіях суміжних держав викликає суспільну і приватну зацікавленість з обох боків кордону щодо представлення змісту та результатів такого співробітництва. Тому в офіційних статистичних органах територіально-адміністративних одиниць різного рівня виникли нові специфічні потреби в транскордонній статистичній інформації, яка повинна ґрунтуватися на точних та інформативних спільних даних, щоб достовірна та порівняльна транскордонна статистична інформація була доступна структурам прикордонних і транскордонних регіонів (євро регіонів), регіональним та місцевим органам влади, органам самоврядування та бізнес-структурам; – дослідники й плановики, які займаються розвитком прикордонних та транскордонних регіонів, мали можливість володіти базою порівняльних статистичних даних для регіонального аналізу, прогнозу й розроблення програм соціально-економічного розвитку. [3, с. 708-709]

Водночас, відсутність належної та достовірної статистичної інформації, не просто обмежує інформаційно-аналітичну базу для проведення якісних транскордонних порівнянь на предмет зближення прикордонних територій різних держав чи поглиблення диспропорцій у їх взаємному розвитку, але й блокує сам процес транскордонної конвергенції, оскільки утримує інвесторів від реалізації транскордонних інвестиційних проектів. Адже для інвестування бізнесом власних коштів, особливо якщо мова йде про високотехнологічні галузі сучасної промисловості, підприємці повинні володіти усією необхідною їм інформацією, причому не лише про соціально-економічний стан прикордонних територій країн-членів ЄС, але і про відповідні показники сусідніх прикордонних регіонів тих держав, що межують з ЄС. У разі ж відсутності необхідних порівняльних статистичних даних, ціла низка потенційних інвестиційних проектів так і залишаться не реалізованими, тим самим, гальмуючи процеси транскордонної конвергенції.

До інформаційно-комунікаційних проблем транскордонної конвергенції в руслі політики європейської інтеграції слід також віднести недостатню інтенсивність реалізації транскордонних навчально-освітніх і наукових проектів. А без них доволі складно наповнювати транскордонний простір новими економічними сенсами, покликаними забезпечити вирівнювання пропорцій господарського розвитку по різні боки кордону, у тому числі з метою поширення у прикордонних регіонах взаємовигідних конвергентних процесів.

Зокрема, на думку В. Лозового, широке застосування у транскордонному просторі дистанційних освітніх технологій та електронного навчання, сприятиме створенню віртуальних (мережевих) транскордонних університетів. При цьому реалізація експортоорієнтованих освітніх програм на основі сучасних технологій потребуватиме менше коштів, ніж у класичній формі

територіальної присутності, оскільки не вимагає будівництва приміщень, забезпечення інфраструктури життєдіяльності студентів тощо). Крім того, транскордонна конвергенція потребує створення та діяльності міжнародних освітніх консорціумів і мереж (це дало б можливість більш активно долучатися до обміну освітніх і наукових розробок, нових програм, методик викладання, проводити спільну транскордонну дослідницьку роботу тощо). [5]

Українські дослідники також відзначають, що вагомим обмежуючим чинником на шляху розвитку транскордонної конвергенції в руслі політики європейської інтеграції, зокрема для України, є збереження значної кількості застарілих інституційних форм ведення транскордонної активності. Передусім це стосується епізодичних формальних контактів між органами місцевого самоврядування, разових культурно-мистецьких заходів, човникової торгівлі та сезонної трудової міграції. [10, с. 224]

Таким чином, перспектива подальших досліджень у руслі окресленої проблематики пов'язана із виявленням резервів транскордонної конвергенції в межах окремих транскордонних регіонів, які охоплюють прикордонні території ЄС та сусідніх із ним держав, зокрема України. Передусім це стосується специфіки розгортання конвергентних процесів в українсько-польському транскордонному регіоні, який в сучасних геополітичних умовах набуває дедалі більшої вагомості та значимості.

Список використаних джерел

1. Борщевський В. Україна і Польща в умовах розширеного ЄС: економічна оптимізація та глобальне партнерство / Віктор Борщевський: Монографія. – Львів: Аверс, 2009. – 244 с. – С.87.
2. Власюк О.С. Конкуреноспроможність регіонів як елемент інтеграційних стратегій України / Олександр Степанович Власюк // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Кластери та конкуреноспроможність прикордонних регіонів (Зб. наук. пр.) Вип. 3 (71) / НАН України. Ін-т регіональних досліджень. – Львів, 2008. – 546 с. – С. 13-17.
3. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети : монографія / за ред. З. С. Варналія. – К. : НІСД, 2007. – 768 с.
4. Колодко Г. Четверть століття трансформацій / Гжегож Колодко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://f.ief.org.ua/kolodko.pdf>
5. Лозовий В.С. Розвиток дистанційного навчання в контексті експорту українськими ВНЗ освітніх послуг вищої освіти / В.С. Лозовий [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://sites.google.com/site/konferencemo2014/tezi-dopovidej/lozovij-v-s/>
6. Попко Д. Моделювання конвергенції України до ЄС / Денис Попко, Олександр Ткачук [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kneu.kiev.ua/journal/ukr/article/2005_2_PopkoTkachuk_ukr.pdf
7. Товканець С.А. Інформаційне забезпечення міжнародного бізнесу в рамках транскордонного співробітництва / С.А. Товканець, Г.В. Товканець [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.stationline.org.ua/index.php/ekonom/34/3221->

[informacijne-zabezpechennya-mizhnarodnogo-biznesu-v-ramkax-transkordonnogo-spivrobitnictva.html](http://www.stationline.org.ua/index.php/ekonom/34/3221-informacijne-zabezpechennya-mizhnarodnogo-biznesu-v-ramkax-transkordonnogo-spivrobitnictva.html).

8. Цюпин Б. Бальцерович 2.0: план економічного порятунку Європи / Богдан Цюпин // Тиждень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/Economics/59415>.

9. Чужиков В.І. Глобальна регіоналістика: історія та сучасна методологія : [монографія] / Віктор Іванович Чужиков. – К. : КНЕУ, 2008. – 272 с.

10. Янків М.Д. Україна і Польща : стратегічне партнерство в системі геополітичних координат ( ) політико-економічний та секторальний аналіз) / Мирон Дмитрович Янків: Монографія. – Львів: Світ, 2011. – 384 с.

References

1. Borshchevs'kyu V. (2009). *Ukrayina i Pol'shcha v umovakh rozshyrenoho YeS: ekonomichna optymizatsiya ta hlobal'ne partnerstvo [Ukraine and Poland in terms of the enlarged EU: economic optimization and global partnerships]*. L'viv: Avers, 244 p. [in Ukrainian].
2. Vlasyuk O.S. (2008). Konkurentospromozhnist' rehioniv yak element intehratsiynykh stratehiy Ukrayiny [The competitiveness of the regions as part of the integration strategy of Ukraine]. In V. Kravtsiv (Ed.), *Sotsial'no-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrayiny [Socio-Economic Problems of the Modern Period of Ukraine]: Vol. 71(3). Klasteri ta konkurentospromozhnist' prykordonnnykh rehioniv [Clusters and competitiveness of the border regions]* (pp. 13-17). Lviv: Institute of Regional Research of the NAS of Ukraine. [in Ukrainian].
3. Varnaliy Z. (Ed) (2007). *Derzhavna rehional'na polityka Ukrayiny: osoblyvosti ta stratehichni priorytety [State Regional Policy of Ukraine: features and strategic priorities]*. Kyiv: NISD, 768 p. [in Ukrainian].
4. Kolodko H. Chvert' stolittya transformatsiy [Quarter century transformations]. Retrieved from <http://f.ief.org.ua/kolodko.pdf/>
5. Lozovyy V.S. Rozvytok dystantsiynoho navchannya v konteksti eksportu ukraiyins'kymy VNZ osvityvnykh posluh vyshchoyi osvity [The development of distance learning in the context of export of Ukrainian Universities Educational Services Higher Education]. Retrieved from <https://sites.google.com/site/konferencemo2014/tezi-dopovidej/lozovij-v-s/>
6. Popko D., Tkachuk O. Modelyuvannya konverhentsiyi Ukrayiny do YeS [Modeling the convergence of Ukraine to the EU]. Retrieved from http://kneu.kiev.ua/journal/ukr/article/2005_2_PopkoTkachuk_ukr.pdf/
7. Tovkanets' S.A., Tovkanets' H.V. Informatsiynе zabezpechennya mizhnarodnoho biznesu v ramkakh transkordonnogo spivrobitnytstva [Information support international business through cross-border co-tion]. Retrieved from <http://www.stationline.org.ua/index.php/ekonom/34/3221-informacijne-zabezpechennya-mizhnarodnogo-biznesu-v-ramkax-transkordonnogo-spivrobitnictva.html>.
8. Tsyupyn B. Bal'tserovych 2.0: plan ekonomichnoho poriyatunku Yevropy [Balcerowicz 2.0: Economic Rescue Plan Europe]. *Tyzhden' – Week*. Retrieved from <http://tyzhden.ua/Economics/59415>.
9. Chuzhykov V. I. (2008). *Hlobal'na rehionalistyka: istoriya ta suchasna metodolohiya [Global regionalism, history and modern methodology]*. Kyiv: KNEU, 272 p.
10. Yankiv M. D. (2011). *Ukrayina i Pol'shcha : stratehichne partnerstvo v systemi heopolitychnykh koordynat (polityko-ekonomichnyy ta sektoral'nyy analiz) [Ukraine and Poland: Strategic Partnership in the geopolitical system of coordinates (political-economic and sectoral analysis)]*. L'viv: Svit, 384 p.